

Monumentnummer*: 516459

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82738/136

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Leeuwarden	Leeuwarden	Fryslân

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Leeuwarden	B			4143
Leeuwarden	B			5329
Leeuwarden	B			5330

Omschrijving**

Inleiding

Uitbreiding van het FRIES MUSEUM in L-vorm om een binnenplaats achter het bestaande Eysingahuis (als museum geopend in 1881) met de hoofdgevel aan de Turfmarkt en een gevel aan de Koningsstraat, in opdracht van het Fries Genootschap ontworpen door H. Kramer, J. Bruns en J.D. van der Weide in 1891-1892 in Neo-Hollandse Renaissancestijl. Hierin werden ondergebracht de bibliotheek, het prentenkabinet en de schilderijenzaal. In 1895 volgde aan de Koningsstraat de vleugel voor de porseleincollectie. In 1907 werden twee huizen gelegen tussen het Eysingahuis en de porseleinvleugel aangekocht om plaats te maken voor de verzameling Bisschop-Swift in een pand ontworpen door Kramer. In 1924 werd deze vleugel met een zolderverdieping uitgebreid. Aanvankelijk bevatte de vleugel aan de Turfmarkt geen ingang (die bleef in het Eysingahuis). In het midden van de jaren '70 werd het museum uitgebreid met drie panden aan de noordzijde, waarbij de ingang verlegd werd naar Turfmarkt 24. De drie ramen, die hier oorspronkelijk op de begane grond zaten, werden verbouwd tot doorgangen. Bij een uitbreiding in de jaren '90 werden de oorspronkelijke vensters hersteld en de ingang verlegd naar de overzijde van de straat in een nieuw gebouw naast de Kanselarij.

Omschrijving

EXTERIEUR: Gevel Turfmarkt: drie bouwlagen, drie traveeën breed met trapgevel in lichtbruine baksteen met hard- en zandstenen cordonlijsten, banden en blokken. De benedenverdieping heeft een natuurstenen plint waarboven drie vensters met zesruitsramen,

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

naar boven afgesloten door hardstenen lateien, overspannen door segmentbogen, die in het midden diamantkoppen hebben. Een hardstenen cordonlijst scheidt de verdiepingen. De tweede bouwlaag heeft drie vierruitskruisvensters, afgesloten door korfbogen waarvan de velden gevuld zijn met tegeltableaux, bevattende de namen van Schelte à Bolsward, Gysb. Jacobs en Wybrand de Geest. De boogvelden van de overigens identieke vensters van de derde bouwlaag bevatten de koppen van onderhavige personen. De topgevel heeft in het midden een vierruitsvenster met in de boogvulling de ineengevlochten letters FG (Friesch Genootschap), geflankeerd door twee rondboog schelpnissen. Op de trappen van de gevel zitten zandstenen vleugelstukken en bollen op hardstenen platen. De toppilaster draagt een schildhoudende leeuw. De topgevel is doorspekt met natuurstenen banden. Het afgeknotte zadeldak heeft gesmoorde golfpannen. Gevels aan de Koningsstraat: de porseleinvleugel van één travee breed en twee bouwlagen op een kelder en een trapgevel. Natuurstenen plint in rustica met een laag kelderraam, voorzien van smeedijzeren traliwerk, afgesloten door een segmentboog. Op de verdieping een groot drielichtvenster, gesloten door een segmentboog met midden in de boog een leeuwenmasker. Te weerszijden van het venster gekoppelde, gemetselde pilasters op de hoeken. In het fries boven de pilasters zijn vier beeldhouwde tableaux opgenomen met door oranjetakken omkranste portretten en profil van koning Willem I, Willem II, Willem III en koningin Wilhelmina. Boven ieder een koningskroon. De tweede verdieping heeft een groot drielingvenster met daarboven een halfrond boogveld, gevuld met een raster van baksteen en natuurstenen blokken. Middenin staat het jaartal MCCCXCIV gebeiteld in natuurstenen cartouche. Ook hier gekoppelde pilasters op de hoeken, ditmaal bekroond door gevleugelde engelenkopjes. In de topgevel een schelpnis van natuursteen. Trapgevel is een sobere variant van de gevel aan de Turfmarkt. Het afgeknotte schilddak is belegd met gesmoorde Lucas IJsbrandpannen. De gevel van de Bisschop-Swiftcollectie is veel eenvoudiger en sluit aan bij de zijgevel van het Eysingahuis: kelderverdieping van hardsteen met daarboven een verdieping met vijf hoge, smalle vensters. De tweede verdieping heeft links een drielichtvenster met een segmentboog en rechts een gelijkvormig spaarveld, dat twee portretkoppen bevat, voorstellende Karel V en zijn gemalin Isabella uit 1526 (afkomstig van een pand aan de Schapenmarkt). Eenvoudige kroonlijst en plat dak.

Gevels aan de binnenplaats: Turfmarkt 24 heeft op de eerste verdieping rondbogig gesloten, gewijzigde vensters en op de tweede verdieping soortgelijke blinde vensters van de schilderijenzaal. De hoek tussen de Turfmarkt vleugel en de porseleinvleugel is sterk verbouwd door de inbouw van een lift en een trappenhuis op de binnenplaats. De porseleinvleugel heeft op de begane grond en op de verdieping met segmentbogen gesloten kruisvensters. De Bisschop-Swiftvleugel heeft op de verdieping vier smalle vensters en op de tweede verdieping een groot drielichtvenster. Op de later toegevoegde zolderverdieping een raamlint in Amsterdamse Schoolvormen. De binnenplaats is thans geheel overdekt en doet dienst als restaurant.

INTERIEUR: Turfmarkt 24: begane grond geheel gewijzigd, eerste verdieping geheel gewijzigd en bevat thans kantoorruimten, tweede verdieping bevat de schilderijenzaal, die zich in nagenoeg ongerepte staat bevindt: rechthoekige zaal met een spiegelplafond met geprofileerd lijstwerk.

Porseleinvleugel: eerste verdieping sterk gewijzigd. In de Mata Harizaal bleven vier in carré opgestelde gietijzeren zuilen bewaard, die het plafond, bestaande uit troggewelfjes, dragen. Op de tweede verdieping bevindt zich een soortgelijke constructie in de kostuumzaal, die voor het overige eveneens sterk gewijzigd is.

Bisschop-Swiftvleugel: eerste verdieping geheel gewijzigd, behoudens het balkenplafond, thans museumcafé. De tweede verdieping bevindt zich nog geheel in oorspronkelijke staat en bevat twee stijlkamers. Op deze vleugel werd in 1924 een zolderverdieping toegevoegd aan de zijde van de binnenplaats.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Waardering

Museumgebouw van algemeen architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde:

- vanwege de rijke, verzorgd uitgevoerde gevels in Neo-Hollandse Renaissancestijl;
- vanwege de bewaarde interieurs, met name de schilderijenzaal, de twee zuilenzalen en de stijlkamers;
- vanwege het iconografische programma van de gevels, dat verband houdt met de culturele geschiedenis van Friesland (Turfmarkt 24) en Nederland (gevels aan de Koningsstraat);
- als representatief voorbeeld van een museumgebouw uit het eind van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw;
- als voorbeeld van een gebouw, ontworpen door drie vooraanstaande Leeuwarder architecten uit het tijdperk rond de vorige eeuwwisseling.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Welzijn, kunst en cultuur

Functie

Museum

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Datum van downloaden 25 april 2024